

Урбан, В. В. Граматыка / В. В. Урбан // Культура Беларусі : энцыклапедыя. Т. 3. / рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2012. – С. 189.

ГРАМАТЫКА (грэч. *grammatikē* ад *gramma* – літара, напісанне), 1) раздзел мовазнаўства, які вывучае заканамернасці формаўтварэння і словазмянення, тыпы словазлучэнняў і сказаў. Як навука аб мове Г. уключае граматычнае вучэнне пра слова – *марфалогію* і граматычнае вучэнне пра словазлучэнні і сказы – *сінтаксіс*. Асноўнымі паняццямі Г. з’яўляюцца *граматычнае значэнне*, *граматычная форма* і *граматычная катэгорыя*. Традыцыйна ў Г. як навуцы аб мове вылучаюць *апісальную Г.*, *гістарычную Г.*, *параўнальную Г.*, *супастаўляльную Г.*

Апісальная Г. (сінхранічная Г.) даследуе граматычны лад мовы ў цэлым або адну з падсістэм Г. (марфалогію або сінтаксіс) на пэўным этапе развіцця. Апісанне граматычнай будовы мовы адбываецца ў сінхраніі і суправаджаецца характарыстыкай правіл ужывання форм і канструкцый, іх стылістычных магчымасцей. Найчасцей *апісальная Г.* даследуе сучасны стан мовы. *Гістарычная Г. (дыяхранічная Г.)* разглядае будову мовы ў гістарычным развіцці. Шляхам параўнання асаблівасцей граматычнага ладу мовы ў розныя перыяды *гістарычная Г.* выяўляе прычыны і даследуе вынікі змен граматычных адзінак і іх форм, а таксама граматычных катэгорый. *Параўнальная Г.* вывучае заканамернасці гістарычнага развіцця і факты граматычнага ладу некалькіх роднасных моў у сінхранічным або дыяхранічным плане шляхам параўнання іх граматычнай будовы. *Супастаўляльная Г.* займаецца параўнаннем граматычнай будовы няроднасных моў незалежна ад наяўнасці ці адсутнасці генетычнай сувязі паміж імі.

2) граматычная будова пэўнай мовы (напрыклад, граматыка беларускай мовы). Граматычны лад мовы разам з яе слоўніковым фундам складаюць аснову мовы.

3) сукупнасць найбольш агульных правілаў словазмянення, спалучэння слоў ў словазлучэнні і сказы, сфармуляваных для канкрэтнай мовы. Вылучаюць *акадэмічную Г.*, *навуковую Г.*, *школьную Г.*, *нарматыўную Г.*

Акадэмічная Г. – граматыка, якая распрацоўваецца і ўхваляецца вядучай навуковай арганізацыяй краіны. *Навуковая Г.* – граматыка, створаная ў адпаведнасці з апошнімі дасягненнямі лінгвістычнай навукі і з дапамогай найбольш дасканалых метадаў даследавання. Граматычны лад пэўнай мовы ў *навуковай Г.* атрымлівае глыбокую і ўсебаковую распрацоўку. *Школьная Г.* – умоўнае абазначэнне традыцыйнай граматыкі, якая вывучаецца ў школе, а таксама падручнік па мове, створаны з улікам праграмных патрабаванняў і ўзроставых асаблівасцей вучняў, у якім змешчаны ў пэўнай сістэме веды пра граматычную будову мовы і сфармуляваны арфаграфічныя і пунктуацыйныя правілы. *Нарматыўная Г.* – граматыка, якая ўстанаўлівае нормы ўжывання форм слоў і сінтаксічных канструкцый.

Літаратура: Ахманова, О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С.Ахманова. – М., 1966; Рагаўцоў, В.І. Уводзіны ў мовазнаўства / В.І.Рагаўцоў. – Мінск, 2004; Сцяцко, П.У., Гуліцкі, М.Ф., Антанюк, Л.А. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П.У.Сцяцко, М.Ф.Гуліцкі, Л.А.Антанюк. – Мінск, 1990.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ